ZAMONAVIY TA’LIMIY YONDASHUVLAR – HAR BIR TA’LIM BOSQICHI UCHUN MUHIM TA’LIMIY YONDASHUV

RISBAY DJURAEV
Qori Niyoziy nomidagi TPMI bo‘lim mudiri,
pedagogika fanlari doktori, akademik

Bugungi globallashuv va axborotlashgan jamiyat sharoitida ta’lim tizimida tub o‘zgarishlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonda pedagogika fanining yangi yo‘nalishlari, xususan, avangard pedagogika alohida ahamiyat kasb etmoqda. Avangard pedagogikaning asosiy xususiyati – shaxsga yo‘naltirilgan ta’limni ta’minlashdan iborat. Bu yondashuvda har bir o‘quvchining individual xususiyatlari, qobiliyati va qiziqishlari hisobga olinadi. Natijada, yoshlarda mustaqil fikrlash, o‘z-o‘zini anglash va shaxsiy pozitsiyani shakllantirish jarayonlari faollashadi. An’anaviy ta’limdan farqli ravishda, avangard pedagogika o‘quvchini bilim oluvchi emas, balki bilim yaratuvchi sub’ekt sifatida qarashni taqozo etadi.

Shu bilan birga, mazkur yondashuv yoshlarda tanqidiy va kreativ fikrlashni rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Ta’lim jarayonida muammoli vaziyatlar, keys-metodlar, loyiha ishlari va interaktiv mashg‘ulotlardan foydalanish orqali o‘quvchilarda tahlil qilish, solishtirish, xulosa chiqarish va innovatsion g‘oyalar ishlab chiqish ko‘nikmalari shakllanadi. Bu esa ularning intellektual salohiyatini oshirish bilan birga, hayotiy muammolarni mustaqil hal etish qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Avangard pedagogikaning yana bir muhim jihati — ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilganligidir. Jamoaviy ishlar, guruhli muhokamalar va hamkorlikka asoslangan ta’lim shakllari yoshlarda muloqot madaniyati, o‘zaro hurmat va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ularni jamiyatda faol va mas’uliyatli shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

Zamonaviy ta’lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi ham avangard pedagogikaning ajralmas qismi hisoblanadi. Raqamli ta’lim muhiti, onlayn platformalar va multimedia vositalari orqali o‘quvchilarda raqamli savodxonlik, axborotni tahlil qilish va undan samarali foydalanish ko‘nikmalari shakllanadi. Bu esa yoshlarni zamonaviy mehnat bozori talablariga moslashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Axborot texnologiyalari rivoji, globallashuv va yangi kasblarning paydo bo‘lishi ta’lim mazmuni va usullarini qayta ko‘rib chiqishni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, avangard pedagogika – ya’ni ilg‘or, innovatsion yondashuvlarga asoslangan ta’lim usullari har bir ta’lim bosqichida alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Avangard pedagogikaning asosiy maqsadi o‘quvchilarni faqat bilim bilan ta’minlash emas, balki ularda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muammolarni hal qilish va hayotga moslashish ko‘nikmalarini shakllantirishdir. Bu yondashuv an’anaviy ta’lim usullaridan farq qilib, o‘quvchini faol ishtirokchi sifatida ko‘radi.

Boshlang‘ich ta’lim bosqichida avangard pedagogika bolaning tabiiy qiziqishi va ijodkorligini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi. O‘yin orqali o‘qitish, interaktiv mashg‘ulotlar va vizual materiallardan foydalanish bolalarning bilimni oson va samarali o‘zlashtirishiga yordam beradi. Bu bosqichda bolalarda o‘qishga bo‘lgan qiziqishni uyg‘otish eng muhim vazifadir.

O‘rta ta’lim bosqichida esa avangard pedagogika tanqidiy fikrlash va tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bo‘ladi. Loyiha ishlari, guruhli muhokamalar va muammoli vaziyatlarni hal qilish kabi usullar orqali o‘quvchilar mustaqil qaror qabul qilishga o‘rganadilar. Bu esa ularni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlaydi.

Oliy ta’limda avangard pedagogika ilmiy tadqiqot, innovatsiya va amaliyot uyg‘unligini ta’minlaydi. Talabalar mustaqil izlanishlar olib borish, startap loyihalar ustida ishlash va xalqaro tajribalarni o‘rganish orqali o‘z bilim va ko‘nikmalarini chuqurlashtiradilar. Bu esa ularni raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllantiradi.

Shuningdek, avangard pedagogika ta’lim motivatsiyasini oshirishga ham xizmat qiladi. Interaktiv usullar, o‘yin elementlari va ijodiy topshiriqlar orqali o‘quvchilarda o‘qishga nisbatan qiziqish va ichki ehtiyoj shakllanadi. Natijada, ta’lim jarayoni samaradorligi ortadi va o‘quvchilarning faol ishtiroki ta’minlanadi.

Avangard pedagogika fanlar integratsiyasida markaziy o‘rinni egallaydi, chunki u bilimlarni alohida-alohida emas, balki o‘zaro bog‘liq holda o‘rgatishni nazarda tutadi. Zamonaviy ta’limda real hayotdagi muammolar bir nechta fan doirasida hal qilinishini hisobga olsak, aynan avangard yondashuv shu ehtiyojga javob beradi.

Avvalo, avangard pedagogika integratsiyalashgan ta’limni qo‘llab-quvvatlaydi. Masalan, tabiatshunoslik, matematika va texnologiya fanlarini birlashtirgan holda STEM yondashuvini joriy etish o‘quvchilarda kompleks fikrlashni rivojlantiradi. Bu esa ularga muammolarni keng qamrovda ko‘rib chiqish imkonini beradi.

Ikkinchidan, u loyihaga asoslangan ta’limni (project-based learning) keng qo‘llashni nazarda tutadi. Bunday usulda o‘quvchilar bir vaqtning o‘zida bir nechta fanga oid bilimlardan foydalanib, muayyan muammoni hal qiladilar. Masalan, ekologik muammoni o‘rganishda geografiya, biologiya va kimyo fanlari birlashadi.

Uchinchidan, avangard pedagogika tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish orqali fanlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni chuqur anglashga yordam beradi. O‘quvchilar faqat tayyor ma’lumotni qabul qilmay, balki uni tahlil qiladi, solishtiradi va yangi g‘oyalar yaratadi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalardan foydalanish ham fanlar integratsiyasida muhim ahamiyatga ega. Masalan, virtual laboratoriyalar, simulyatsiyalar va onlayn platformalar orqali turli fanlar o‘rtasidagi aloqalarni amaliy ko‘rsatish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, avangard pedagogika har bir ta’lim bosqichida muhim ahamiyatga ega bo‘lib, u ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarni zamon talablariga mos ravishda tarbiyalashda asosiy omil hisoblanadi. Shuning uchun ham ta’lim muassasalarida ilg‘or pedagogik yondashuvlarni joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. -T.:”O‘zbekiston” – 2017 y. 295 – 297 b.
2. Sh. Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston demokratik o‘zgarishlar, keng imkonyatlar va amaliy ishlar mamlakatiga aylanmoqda. – T.: O‘qituvchi MU MChJ, 2021. 7 b.
3. Ota-ona - murabbiy [Matn] / X.Ibraimov, M.Kuronov, J.Fozilov, F.Zaripov; - Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. 2024. - 220 b.
4. X.Ibraimov va boshqalar.Najot tarbiyada. -T.: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. -2025. – 60 b.
5. L.M.Qaraxonova. Tarbiyani shakllarini maktab-oila-mahalla hamkorligida tashkil etish mexanizmlari // “Uzluksiz ta’lim” j. –T.: O‘zPFITI. 2025. № 2. –B.70-74.
6. L.M.Qaraxonova. Maktab-oila-mahalla hamkorligi asosida o‘quvchilarda vatanparvarlik va axloqiy sifatlarni tarbiyalash// BELARUS-O‘ZBEK ilmiy-metodik jurnal. 2025 y. № 3. https://gri-journal.uz -B.34-38.